

N:o 206.

Af herr **P. A. Romberg**, med förslag till ändrad lydelse af 14 § riksdagsordningen.

»Svenska folkets urgamla rätt att sig beskatta utöfvas af riksdagen allena» lyda de första ord, som de svenska grundlagarne innehålla rörande beskattningsrätten

Då man läser dessa ord i den första punkten af 57:de paragrafen i regeringsformen, skulle man tro, att inga skatter här i landet kunde påläggas af någon annan än de skattdragande medborgarne sjelfva, vare sig så, att desse sjelfva personligen bestämde rörande skattens ändamål, dess form och dess storlek, eller åtminstone så, att de utöfvade denna pröfnings- och beslutande rätt genom af dem utsedde representanter. Att en sådan tanke också måste hafva föresväfvat lagstiftaren, då han i lagtexten nedskref orden »svenska folkets urgamla rätt att sig beskatta», torde näppeligen kunna betviflas.

Besinna vi, hvad dessa ord i sjelfva verket innebära, så finna vi, att de å ena sidan innehålla ett fastställande af *den* principen, att inga skatter må af regeringen godtyckligt påläggas, utan skall den skatt erläggande medborgaren både veta, hvad det är, som han skattar till, och hafva gifvit sitt medborgerliga erkännande åt skattekravet såsom sådant; å andra sidan kunna orden åter anses innebära ett erkännande af *den* grundsatsen, att, då man betalar sin skatt, så eger man också en obestriddig rätt att hafva ett ord med i laget, då det gäller att bestämma, hvartill skatter skola uttagas, sättet för uttaxeringen och skattens belopp. Det senare skulle också korteligen kunna uttryckas så: tager regeringen min skatt, då må hon ock vara skyldig att höra min röst. *Inga rättigheter utan motsvarande skyldigheter, men också inga skyldigheter utan motsvarande rättigheter* — denna grundsats är en af de hörnstenar, på hvilka samhällsbyggnaden måste hvila för att

hvila trygg så väl mot de stormar, som kunna bryta ut öfver den ofvanifrån, som mot de skakningar, som eljest kunna hota densamma nedifrån, från de djupare lagren.

Att denna sunda, af klokhet och rättvisa dikterade grundsats — fastän den, såsom påvisats, synes af våra grundlagar vara i princip erkänd — ännu icke blifvit i vår statsförfattning mer än till en ringa del genomförd och tillämpad, är något, som vi alla veta. Om vi också vilja se bort ifrån den rent personliga beskattningen (mantalspenningarne) och ifrån den ojemförligt drygaste, men på samma gång rörligaste och obeständigaste af alla skattepålagor, tullbeskattningen, genom hvilken skatteutkräfningen kommit att utsträckas till hvarje person, som i någon, om ock så ringa, mån bidrager till sitt uppehälle, och endast hålla oss till den skatteform, som af alla är den enda fullt rättvisa, därför att den icke såsom de andra drabbar blindt — jag menar den, som pålägges för förmögenhet och inkomst —; så var det dock år 1885 (det senaste år, för hvilket vi hafva någon tillräckligt fullständig statistik i detta hänseende att tillgå) af 531,872 skattskyldige, till myndig ålder komna personer endast 307,719, d. v. s. 57,86 procent, som, i händelse nya allmänna val då skolat försiggå, egt att deltaga i valen till Andra Kammaren. Och om man också ifrån dessa 531,872 borträknar 44,235 kvinnor, till hvilkas rättsanspråk ju männen enligt hos oss ännu gällande statsrättsliga principer icke behöfva taga mera hänsyn än de finna för godt, så uppgick ändock de röstberättigades antal icke till mer än 63,1 procent af de återstående till myndig ålder hunna skattskyldige medborgarne. De öfriga resp. 42,14 och 36,9 procenten tillspordes icke alls, huru vida de ville åtaga sig den dem påförda beskattningen för de ändamål, som dermed skulle tillgodoses, utan till dem hette det endast kort och godt: »betala!» Och om de skulle drista göra några invändningar rörande de dem påförda skatternas form, belopp eller användning, så hette det — visserligen icke uttryckligen någonstädes i lag så formuleradt, men desto tydligare i verklighetens oförtydbara prosa —: »det är saker, som icke angå Eder; I hafven endast att betala de skatter, som dessa herrar lägga på Eder.» Om dessa skattdragare också skulle tycka, att de s. k. folkrepresentanterna besluta aldrig så afvita, så hafva de icke något lagligt medel till sitt förfogande för att söka i sin mån förhindra, att samma personer blifva omvalda. Dessa cirka 40 procent orepresenterade skattdragare äro helt enkelt, trots de pekuniära bidrag de äro ålagda prestera för att hålla statsmaskineriet i gång, sjelfva lemnade i politiskt hänseende alldeles magt- och rättslösa. Från skattepolitisk synpunkt äro de endast att betrakta som svampar, som de beskattande myndigheterna kunna krama, hur och när de finna för godt. Och ändock talar regerings-

formen under tiden allt jemt så vackert om »svenska folkets urgamla rätt att sig beskatta.»

Att ett dylikt sakernas tillstånd ifrån deras sida, hvilkas personliga rätt sålunda lemnats utan afseende, måste väcka missnöje och framkalla protester, är helt naturligt. Också har, i mån som ett allmännare politiskt medvetande vaknat upp hos befolkningen, äfven opinionen med växande styrka rest sig upp emot den orättvisa, som på detta sätt onekligen tillfogas en betydande del af landets inbyggare, i det att på dem i politiskt hänseende hvilande skyldigheter icke för dem medföra de enligt sakens natur emot samma skyldigheter svarande rättigheterna. Frukten häraf till dato har varit de rösträttsföreningar, som numera finnas spridda öfver hela vårt land, och hvilkas sträfvan går ut på att få dessa orättvisor undanröjda. Äfven inom riksdagshusets murar har den s. k. rösträttsrörelsen gjort ganska mycket buller af sig, och frågan torde nu der hafva inträdt i ett sådant skede, att det icke längre gäller, *huru vida* man bör gå in på en utsträckning af den politiska rösträtten eller icke, utan endast, *huru långt* politisk klokhet och rättvisa bjuda, att reformen bör utsträckas, samt huru de nya grundlagsbestämmelser, som skola träda i stället för de nu gällande, lämpligast böra formuleras.

Hvad beträffar *tiden* för fattande af ett beslut om nödiga förändringar i afseende på den politiska rösträtten, så tror jag, att man bör skrida till verket med denna sak just nu, på det att denna fråga efter de nya allmänna val till Andra Kammaren, som i år skola försiggå, må slutligt kunna afgöras vid samma riksmöte, på hvilket till afgörande föreligger frågan om att för en längre framtid definitivt bestämma, i hvilken proportion städer och landsbygd böra vara inom Riksdagen representerade. Dessa frågor stå nemligen i ett så naturligt samband med hvarandra, att utgången af den ena kan komma att utöfva ett mycket väsentligt inflytande på sättet, hvarpå den andra bör lösas. Och skulle någon af dessa frågor kunna anses först böra komma till afgörande, så vore det väl frågan, hvilka medborgare det är, som böra tillerkännas politisk rösträtt; ty derpå hänger dock ytterst hela saken. Hvilka de nya bestämmelserna rörande den politiska rösträtten än månde blifva, så torde nemligen en ändring af nämnda rätt aldrig kunna undgå att medföra så pass afsevärda förändringar, ej mindre i nu bestående förhållande emellan *antalet* röstberättigade på landsbygden och röstberättigade i städerna, utan äfven i afseende på de af dessa röstberättigade representerade *samhällsintressen*, att det skulle vara i hög grad oklokt att *först* fixera antalet representanter för dessa olika valområden och *sedan* skrida till behandling af frågan, hvilken betydelse fixeringen fått för alla dem, som *borde* tillerkännas politisk rösträtt, det vill med andra ord säga, frågan, *huru vida*

och i hvad mån de medborgare, hvilka härvid kunnat hafva någon rätt att påstå, i och med den företagna grundlagsändringen verkligen fått sin rätt tillgodosedd. Det tillvägagångssätt, som af lagstiftarne sedan gammalt brukat följas, torde vara, att man *först* gör sig reda för innebörden af den lagförändring, som är i fråga, och *sedan*, om man finner det nyttigt, verkställer lagförändringen; och en sådan omsigt torde framför allt vara att rekommendera, då det gäller att ändra grundlag.

Hvad beträffar de nya bestämmelser, som kunna vara erforderliga för ett rättvisare ordnande af den politiska rösträtten, så böra de utan tvifvel hädanefter likasom hittills grunda sig på medborgarnes skyldighet att erlägga skatt till staten, sålunda, att personens rösträtt göres beroende af hans skattepliktighet. Att härvid grunda valrätten på erläggandet af mantalspenningar torde vara så mycket mindre lämpligt, som väl mantalspenningarne utan tvifvel äro den skatteform, som står närmast i tur att afskaffas, när en gång en mera omfattande skattereform kommer att företagas. Likaså torde ej heller den s. k. indirekta beskattningen vara lämpad att lägga till grund för den politiska valrätten, och detta af mer än ett skäl. Först och främst är nemligen den här ifrågakommande skattepliktigheten af en allt för obeständig art, och särskildt är den hufvudsakliga delen deraf, tullbeskattningen, såsom erfarenheten visar, mycket variabel; hvadan det, i fall denna skatteform lades till grund för den politiska rösträtten, lätteligen kunde komma att inträffa, att samma person, som det ena året hade valrätt, ett följande år, endast genom en mer eller mindre tillfällig ändring af tulltaxan, beröfvades denna, och en annan gång kunde det hända, att det ginge tvärt om. Härtill kommer vidare svårigheten för den enskilde medborgaren att styrka, att han verkligen erlagt skatt af ifrågavarande slag. Ja, det finnes ju, såsom vi sett, till och med personer, som på allvar framkastat det påståendet, att det endast är en villfarelse, då vi tro, att den af oss åsatta tullen drabbar landets egna inbyggare; tullen är nemligen, mena de, endast en skatt, lagd på de andra folk, med hvilka vi på ett eller annat sätt stå i affärsförbindelse. Huru man än ser saken, torde den indirekta beskattningen här icke kunna komma i betraktande. Den enda skatt, som kan vara egnad att lägga till grund för den politiska valrätten, torde alltså vara den skatt medborgarne få erlägga för den förmögenhet eller den inkomst, som de hafva.

Visserligen skulle det kunna sättas i fråga, huru vida det kan vara fullt riktigt, att man baserar en så viktig och så rent personlig medborgerlig rättighet, som den politiska valrätten och valbarheten med skäl kunna anses vara, på ett sådant rent penningeförhållande som skattepliktigheten, allra helst då man besinnar, att det ju bland de frågor, som föreläggas Riksdagen till afgörande, jemväl förekommer en mängd, som icke alls hafva med

några penningeaffärer att skaffa, utan enbart och uteslutande beröra personen och menniskovärdet såsom sådant, angelägenheter således, i hvilka, så länge det gäller myndige och välfräjdade medborgare, den ene icke kan taga sig någon bestämmanderätt öfver den andre utan att begå våld mot de heligaste och oförytterligaste mänskliga rättigheter. Vid afgörandet af dylika frågor borde väl, tycker man, hvarje myndig och välfräjdad medborgare, som saken rör, hafva lika mycket att säga. Man tänke sig t. ex. sådana ärenden, som angå religionen, sedligheten eller skyldigheten att offra lif och blod för det gemensamma fäderneslandet. Staten, sådan den i verkligheten existerar, är emellertid och förblifver i främsta rummet en institution för värnande och upprätthållande af den yttre rätten menniskorna emellan. Och hvad det sedliga och religiösa lifvet beträffar, så — alldenstund de äro något inre och andligt, och staten genom sina organ endast kan se och kontrollera det, som utantill är — kan staten vis-à-vis dem endast sätta sig ett upphinneligt mål före, nemligen att sörja för, att de yttre förutsättningarna för dem förefinnas och bevaras oförkränkta, och sålunda *möjliggöra* ett moraliskt och religiöst lefverne bland menniskorna. Staten måste för den skull framför allt annat lägga sig vinn om att taga vara på och vidmagthålla den rättliga formen, ty på den hänger hela samhällsordningens vara eller icke vara. Och så länge sådana frågor som de nyss antydda och de rena penningefrågorna skola afgöras af samma församling, och då vidare de allra flesta frågor, som vid Riksdagens förhandlingar förekomma, om de också icke äro *direkta* penningefrågor, dock i allmänhet åtminstone för sin realisation äro beroende af ett penningeanslag, så torde det icke vara så origtigt att såsom vilkor för att en person skall få ega någon talan i riksdagsangelägenheter bestämma, att han såsom skattdragande deltager i bestridandet af statsutgifterna. Ty att tillåta, att sådana personer deltaga i bestämmandet af statsutgifterna, som sjelfva icke med ett öre bidraga till dem, vore, såsom hvar och en inser, att bringa en af det bestående rättssamhällets allra viktigaste grundvalar, den personliga eganderätten, i fara; ja, det vore i sjelfva verket att införa ett kommunistiskt moment i vår statsförfattning. De ifrågavarande personerna skulle nemligen kunna besluta huru stora och hurudana skatter och statsutgifter som helst, alldenstund de medel, de hushållade med, icke vore deras, och de sålunda för egen del icke hade någon risk, likasom de icke heller hade något ansvar; korteligen, anordningen erbjöde ett ypperligt tillfälle för dem, som sjelfva ingenting ega och ingenting förvärfva, att vinna fri och obehindrad tillgång till deras kassor, som något ega eller förvärfva. Och jag kan omöjligen finna annat, än att de herrar, som yrka på, att hvarje svensk medborgare, blott han är myndig och välfräjdad, skall på grund af dessa sina egenskaper vara kvalificerad att välja och sjelf kunna väljas till

Andra Kammaren, i viss mån göra sig till de kommunistiska egendomsteoriernas målsmän och förespråkare.

Men om det till och med skulle kunna bringa hela det bestående rätts-samhället i fara, i fall man i händerna på dem, som ingenting ega, på sätt dessa herrar föreslå, öfverlemnade en hufvudnyckel, som ginge till alla medborgarnes kassor — äfven om det skedde med förbehåll, att kassornas egare, till den kraft och verkan det hafva kunde, skulle erhålla en röst med i laget hvarje gång det blefve fråga om att göra bruk af denna nyckel —; hvad skall man då säga om dem, som med lika mycken ifver yrka på, att dispositions- och nyttjanderätten till nämnda hufvudnyckel skall såsom ett särskildt privilegium vara förbehållen åt *en del* af den burgna befolkningen, under det att den andra delen fränkännes all rätt till talan i afseende på sina egna kassor, så snart det rör de förras tillträde dit eller de af dessa privilegierade dekreterade utdebiteringarne? Skulle manne den anordningen, att den egendomsegande befolkningen i ett land sins emellan på detta sätt eger att af myndige och välfräjdade medborgares välfångna egendom uttaga skatt utan egarnes hörande, d. v. s., utan att det medgifves desse rätt att *deltaga* i bestämmandet af vare sig beskattningens belopp, dess ändamål eller utdebiteringssättet —; skulle denna anordning, säger jag, vara *mera* öfverensstämmande med rättvisa och billighet, än om man låter äfven sådana myndige och välfräjdade medborgare, som sjelfva ingenting tillskjuta, deltaga i bestämmandet af huru mycket och hvartill de andra skola skatta? Jag tror, att det med fullt skäl kan anses ungefär lika så orättvist, i fall man på sätt här är i fråga förmenar personer medbestämmanderätt, då det gäller att uttaga och använda af deras egna välförvärfvade penningar, som om man gifver de egendomslöse medbestämmanderätt i fråga om uttagande af skatter och bestämmande af statsutgifter, till hvilka de med ingenting bidra och med ingenting kunna bidra. Jag tycker verkligen, att de begge beskattningsteoriernas respektive försvarare, i fråga om ådagalagd aktning för rättvisan vid bedömandet af rösträttsfrågan, icke hafva mycket att förebrå hvarandra. Förkämpar för den senast här afhandlade beskattningsteorien äro: 1:o alla de, som yrka, att det nu gällande s. k. 800-kronors strecket skall bibehållas såsom gräns för valrätten till Andra Kammaren*; och 2:o alla andra, som yrka, att denna gräns skall sättas *så högt*, att icke alla myndige och välfräjdade medborgare, som till staten erlægga bevilning, vare sig denna erlægges för fastighet eller för inkomst af kapital eller arbete, och som för öfrigt uppfylla de i § 26 riksdagsordningen för valbarhet stadgade villkor, komma i åtnjutande af

* Den medelbara valrätten till Första Kammaren anser jag mig, då det gäller de mindre skattdragande, saklöst kunna lemna ur räkningen.

valrätt. De personer, som göra sådana yrkanden, ådagalägga med detsamma, att de antingen råkat förbise eller med vett och vilja förneka sanningen af Benjamin Franklins bekanta sats: »Ett parlament, der vi icke hafva några ombud, eger lika litet att utan vår tillåtelse sticka sin hand i vår ficka, som den enskilde eger rätt att sticka sina händer i grannens.»

Hvad jag nu anfört torde med tillräcklig tydlighet hafva ådagalagt, att jag anser rättvisan fordra, att grundlagens bestämmelser rörande valrätten till Andra Kammaren så förändras, att nämnda rätt utsträcker till *alla* svenska medborgare, som till staten erlægga vare sig fastighetsbevillning eller bevillning för inkomst af kapital eller arbete, och som derjemte uppfylla de i riksdagsordningens § 26 för valbarhet stadgade vilkor.

Likaledes torde deraf framgå, att jag måste anse, att man vid en dylik grundlagsändring bör tillse, att samma rättvisa, som vederfares de manlige medborgarne, äfven måtta vederfaras qvinnorna, så att dessa icke fortfarande i allt, som rör lagstiftning eller skatt till staten, må vara så nära helt och hållet öfverlemnade åt de manlige medborgarnes godtycke**. Om qvinnorna sedan ville begagna sig af den rätt, som sålunda tillerkändes dem, det blefve deras ensak. Det gäller blott, att man icke genom magtmissbruk förhindrar dem från att häröfver sjelfva bestämma.

Om jag, i trots af de rättsgrundsatser, hvilkas giltighet jag här urgerat, ändock slutar med att *icke för närvarande* yrka, att den här ifrågavarande rätten äfven må utsträckas till qvinnorna, så vill jag härmed hafva uttryckligen förklaradt, att detta sker endast därför, att jag anser behofvet af en utsträckning af den politiska rösträtten vara i så hög grad påträngande, och jag allvarligt befarar, att yrkandet, att utsträckningen måtte omfatta äfven qvinnorna, skulle förstöra all utsigt för min motion att nu vinna afseende inom Riksdagen.

Hvad till sist beträffar frågan, huru de nya bestämmelser, som skulle behöfva införas i 14:e paragrafen i riksdagsordningen, i händelse de af mig föreslagna grunderna för valrätten vunne Riksdagens och Konungens slutliga bifall och stadfästelse, lämpligast borde formuleras, så anser jag, att man i dem bör undvika att såsom gräns för valrätten angifva det minsta fastighetsvärde och det minsta inkomstbelopp, för hvilket bevillning påföres, och endast kort och godt här i grundlagen en gång för alla fastslå den af aktningen för den personliga eganderätten dikterade bestämmelsen, att hvarje medborgare, som till staten erlägger bevillning för förmögenhet eller inkomst, och som icke på grund af särskilda förhållanden är såsom valman olämplig eller ovärdig,

** Jag säger »så nära», ty lagen tillerkänner dem ju åtminstone *något* inflytande på Första Kammarens sammansättning, om också detta inflytande är i hög medelbart.

i och med detsamma häfdar sin rätt att deltaga i valen till Andra Kammaren.

Sedan må man ändra förordningen angående bevilning af fast egendom samt af inkomst eller förordningarne om kommunalstyrelse på landet och i stad så ofta och så mycket man vill, så kommer 14:e paragrafen i riksdagsordningen hvarken att i sak eller form deraf beröras. Paragrafen kommer att i dess nya form endast lagfästa en enda grundsats, och denna är af den beskaffenheten, att den icke kan rubbas på någon annan väg än den, som är föreskrifven i fråga om ändring af grundlag; och grundlagstexten vunne på samma gång här en trygghet, som paragrafen i dess nuvarande skick näppeligen kan anses erbjuda.

Om man i stället, såsom stundom föreslagits, i den del af paragrafen, som afser inkomstlagarne, utbytte orden »erlägger till staten bevilning för en till minst åttahundra riksdaler uppskattad årlig inkomst» mot orden »erlägger till staten bevilning för en till minst femhundra kronor uppskattad årlig inkomst», så skulle en måhända inom kort, i följd af det sjunkande penningvärdet, af Riksdagen beslutad höjning af det bevilningsfria afdraget till 500 kronor eller deröfver komma att medföra, att det använda uttryckssättet komme att i formelt hänseende hänga alldeles i luften, alldenstund någon bevilning för ett sådant belopp icke längre finge påföras. — Sådant bör så vidt möjligt undvikas, likasom det i allmänhet torde vara välbetänkt, att man i grundlagstexten, så långt detta är möjligt, undviker att åberopa och än mera att stödja sig på sådana stadganden, som när som helst kunna ändras utan den luttrande och tidsödande omgång, som är föreskrifven i fråga om grundlagsstadganden; emedan i annat fall de hinder, som lagstiftningen velat resa mot nyckfulla och omogna ändringar i rikets författning, lätteligen kunde göras illusoriska. Riksdagsordningens 14:de paragraf, sådan den nu lyder, är, såsom man torde finna, behäftad med en dylik oformlighet, alldenstund den gör sitt tillerkännande af politisk rösträtt åt en person beroende af, huru vida personen uppfyller de vilkor, som förordningarne om *kommunalstyrelse* stadga för åtnjutande af rösträtt i *kommunala* angelägenheter. Dessa vilkor kunna emellertid när som helst ändras, och dermed har man då äfven på en mycket gen väg ändrat vilkoren för valrätten till Andra Kammaren. Hvilka politiska äfventyrligheter, som på detta sätt under vissa gifna förutsättningar skulle kunna sättas i scen, öfverlemnar jag åt hvars och ens fantasi att uppkonstruera. Visserligen tror jag icke, att det just är så synnerligen mycket att befara, att de lagstiftande myndigheterna i vårt land skulle kunna få lust att för politiska syften begagna sig af denna blinddörr i vår grundlag, men det hindrar icke, att den i alla fall bör »sättas igen»; ty en oformlighet är och förblir det i alla händelser, så länge bestämmelsen bibehålles qvar.

På nu anförda grunder hemställer jag,

att Riksdagen måtte till hvilande för vidare grundlagsenlig behandling antaga följande förslag till ändrad lydelse af 14:de paragrafen i riksdagsordningen:

Valrätt tillkommer inom den kommun, der han bosatt är, hvarje man, som till staten erlägger bevilling, vare sig för fast egendom eller för inkomst, och som derjemte uppfyller de i § 26 för valbarhet stadgade vilkor.

Stockholm den 11 februari 1893.

P. A. Romberg.